

BOGANMELDELSER

Svend Ranulf: SOCIALVIDENSKABELIG METODEDELÆRE. Ejnar Munksgaards Forlag, København 1946. 260 Sider.

Theodor Geiger: RANULF CTR. GEIGER. Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, København 1946. 108 Sider.

Udgangspunktet for Professor Svend Ranulf's Bog er den Anskuelse, at »i Stedet for at følge med Naturvidenskabens Udvikling er Socialvidenskaberne... blevet staaende paa et ellers overvundet Kulturtrin og er som Følge deraf ude af Stand til at udøve den nyttige Funktion i Samfundet, som man gerne vilde vente af den. Denne Uoverensstemmelse mellem Videnskabens forskellige Grene giver Lundberg Anledning til med et fra en anden Forfatter laant Udtryk at tale om 'our schizoid culture'«. (S. 202). »Det er paa Tide at søge dette Forhold afhjulpet, hvis man ikke mener, at det er overflødigt for Nutidens civiliserede Samfund at skaffe sig et Værn mod truende sociale Katastrofer«. (S. 214).

Medens, som Ranulf skriver i Bogens Forord, de fleste er i Stand til at skelne mellem fysisk Videnskab og løse Antagelser, er der indenfor Socialvidenskaberne en Tendens til, at videnskabelige Sætninger og blotte Meninger glider over i hinanden. Skal denne beklagelige Tilstand kunne overvindes, maa Erkendelsesteorien og den videnskabelige Metodelære i højere Grad end hidtil beskæftige sig med Socialvidenskabernes Forskningsmetoder. Det Maal, Ranulf har for Øje, er, at man indenfor Socialvidenskaberne anvender lignende Metoder som indenfor Naturvidenskaberne. Begrundelsen for at sætte netop dette Maal er den Succes, som den exakte og paa Erfaring byggede Forskning har haft indenfor Naturvidenskaberne. Det praktiske Bevis paa de naturvidenskabelige Metoders Hensigtsmæssighed er den Anvendelse, man i Teknikken har kunnet gøre af Metodernes Resultater: Metodernes Anvendelse har ført til korrekte Forudsigelser og dermed dannet Basis for rationel Handlen.

Begrundelsen for de Metoder, Ranulf gaar ind for, er saaledes ikke Henvisningen til en absolut Sandhed — tværtom argumenteres udførligt for, at en saadan ikke findes — men derimod Metodernes Hensigtsmæssighed. Men denne pragmatiske Indstilling medfører hos Ranulf ingen bekvem Opportunisme. Om Historieforskningens Opgave siges det saaledes (S. 126): »Den historiske Videnskab eksisterer ikke som et Maal i sig selv; den har en Rolle at spille, en Opgave at løse i Samfundslivet. Spørgsmaalet er blot, hvilke Opgave Historien skal søge at løse: at opægge til nationalt Hovmod og til en i den nationale Forfængeligheds Interesse forvansket Opfattelse af Tilværelsen, eller at mane til national Selvkritik og til korrekt Opfattelse af Tilværelsen — hvis Korrekthed viser sig i, at den fører til korrekte politiske Prognoser«. — Bedre var det dog maaske at sige, at begge de mere følelsesbetonede Funktioner (at befordre national Forfængelighed eller Selvkritik), der intet har med Videnskab i den sædvanlige Forstand at gøre, er Sagen uvedkommende, og at Forskningsmetoderne er tilstrækkeligt bestemt ved Opgaven, at korrekte og derfor anvendelige Forudsigelser om det faktiske, fremtidige Forløb skal kunne opstilles.

BOGANMELDELSER

Svend Ranulf: SOCIALVIDENSKABELIG METODEDELÆRE. Ejnar Munksgaards Forlag, København 1946. 260 Sider.

Theodor Geiger: RANULF CTR. GEIGER. Nyt Nordisk Forlag, Arnold Busck, København 1946. 108 Sider.

Udgangspunktet for Professor Svend Ranulf's Bog er den Anskuelse, at »i Stedet for at følge med Naturvidenskabens Udvikling er Socialvidenskaberne... blevet staaende paa et ellers overvundet Kulturtrin og er som Følge deraf ude af Stand til at udøve den nyttige Funktion i Samfundet, som man gerne vilde vente af den. Denne Uoverensstemmelse mellem Videnskabens forskellige Grene giver Lundberg Anledning til med et fra en anden Forfatter laant Udtryk at tale om 'our schizoid culture'«. (S. 202). »Det er paa Tide at søge dette Forhold afhjulpet, hvis man ikke mener, at det er overflødigt for Nutidens civiliserede Samfund at skaffe sig et Værn mod truende sociale Katastrofer«. (S. 214).

Medens, som Ranulf skriver i Bogens Forord, de fleste er i Stand til at skelne mellem fysisk Videnskab og løse Antagelser, er der indenfor Socialvidenskabernes en Tendens til, at videnskabelige Sætninger og blotte Meninger glider over i hinanden. Skal denne beklagelige Tilstand kunne overvindes, maa Erkendelsesteorien og den videnskabelige Metodelære i højere Grad end hidtil beskæftige sig med Socialvidenskabernes Forskningsmetoder. Det Maal, Ranulf har for Øje, er, at man indenfor Socialvidenskabernes anvender lignende Metoder som indenfor Naturvidenskabernes. Begrundelsen for at sætte netop dette Maal er den Succes, som den exakte og paa Erfaring byggede Forskning har haft indenfor Naturvidenskabernes. Det praktiske Bevis paa de naturvidenskabelige Metoders Hensigtsmæssighed er den Anvendelse, man i Teknikken har kunnet gøre af Metodernes Resultater: Metodernes Anvendelse har ført til korrekte Forudsigelser og dermed dannet Basis for rationel Handlen.

Begrundelsen for de Metoder, Ranulf gaar ind for, er saaledes ikke Henvisningen til en absolut Sandhed — tværtom argumenteres udførligt for, at en saadan ikke findes — men derimod Metodernes Hensigtsmæssighed. Men denne pragmatiske Indstilling medfører hos Ranulf ingen bekvem Opportunisme. Om Historieforskningens Opgave siges det saaledes (S. 126): »Den historiske Videnskab eksisterer ikke som et Maal i sig selv; den har en Rolle at spille, en Opgave at løse i Samfundslivet. Spørgsmaalet er blot, hvilke Opgave Historien skal søge at løse: at opæge til nationalt Hovmod og til en i den nationale Forfængeligheds Interesse forvansket Opfattelse af Tilværelsen, eller at mane til national Selvkritik og til korrekt Opfattelse af Tilværelsen — hvis Korrekthed viser sig i, at den fører til korrekte politiske Prognoser«. — Bedre var det dog maaske at sige, at begge de mere følelsesbetonede Funktioner (at befordre national Forfængelighed eller Selvkritik), der intet har med Videnskab i den sædvanlige Forstand at gøre, er Sagen uvedkommende, og at Forskningsmetoderne er tilstrækkeligt bestemt ved Opgaven, at korrekte og derfor anvendelige Forudsigelser om det faktiske, fremtidige Forløb skal kunne opstilles.

Ranulf formulerer — hovedsagelig følgende Simiand — en Række Krav til og Regler for den socialvidenskabelige Forskning. Metoderne maa være saaledes beskafte, at forskellige Forskere ved Anvendelse af dem kommer til overensstemmende Resultater, uanset deres personlige Ønsker og eventuelle forudfattede Meninger. En Sætning kan derfor ikke begrundes ved, at den er vundet ved Intuition, Indlevelse i en Tidsalders Aand eller lignende. Ubestemte Henvisninger til, hvad enhver véd eller naar som helst kan iagttage, er heller ikke acceptable Gyldighedsgrunde. Anføres Iagttagelser til Støtte for en Paastand, maa det angives af hvem, hvor og hvornaar disse Iagttagelser er gjort.

Er Opstillingen af smukke, afrundede Teorier uden erfaringsmæssigt Grundlag uden videnskabelig Interesse, saa er paa den anden Side den blotte Indsamling af enkle Iagttagelser heller ikke tilstrækkelig. Maalet maa være at naa til Formulering af lovmæssige Sammenhæng mellem Fænomenerne. Midlet hertil er den komparative Metode, som kort kan karakteriseres som Bestræbelsen for at konstatere Korrelationer mellem iagttagne Fænomener. Vil man forklare et vist Fænomens Optræden, maa man — da man af praktiske Grunde ikke kan undersøge Sammenhængen med alle mulige andre Fænomener — paa Grundlag af den mere eller mindre usikre Forhaandsindsigt, man besidder, danne sig et udvælgende Overblik over de Forhold, som kan formodes at være af mærkbar Betydning. Efter at denne Udvalgelse er foretaget, kan den egentlige Undersøgelse begynde. Det Fænomen, hvis Optræden man vil forklare, kan f. Eks. være Strejker. Blandt de mulige forklarende Forhold kan være Ændringer i den økonomiske Fordeling, Variationer i Beskæftigelse og Priser, visse Arter af politiske Tildragelser. Opgaven maa da være at undersøge, om der kan konstateres nogen Forbindelse mellem paa den ene Side den Hyppighed hvormed og det Omfang i hvilket, Strejker optræder, og paa den anden Side de forklarende Forholds Indtræden. Resultatet kan være, at kun en Del af de nævnte Forhold spiller konstaterbar Rolle for Strejkehyppigheden, men at denne paa den anden Side udviser Variationer, som Undersøgelsen lader uforklaret. Yderligere forklarende Forhold maa da inddrages i Undersøgelsen.

Det vil betyde en Gevinst for saadanne Undersøgelser, hvis de Begreber, man anvender, er kvantitative, saaledes at Maaling kan foretages. Anvendelsen af kvantitative Begreber støder ofte paa den Indvending, at man ved deres Brug i mange Tilfælde slet ikke faar fat paa det oprindeligt søgte. Denne Indvending rammer imidlertid ogsaa talrige af de Begreber og Fremgangsmaader, man anvender i Naturvidenskaberne og i Dagliglivet. Ingen vil vel forkaste Brugen af Ure med den Motivering, at vi opfatter Varigheden af 10 Minutter vidt forskellig, alt efter om vi tilbringer dem i underholdende Selskab eller i ensom Venten paa et forsinket Tog. — Det forekommer dog Anmelderen urimeligt, at — som Ranulf kan synes tilbøjelig til i Kap. II — ville bagatellisere Ulempen ved, at forskningstekniske Begrænsninger kan tvinge til en i sig selv uønsket Ændring af Problemstilling; jfr. Geiger's Skrift S. 76—77.

Ogsaa Diskussionen i III. Kapitel af Ranulf's Bog om Mulighederne for i Socialvidenskaberne at anstille Sammenligninger finder Anmelderen rigeligt optimistisk. Der citeres en Udtalelse af Simiand gaende ud paa, at det

ikke blot er i Socialvidenskaberne, men ogsaa i Naturvidenskaberne, at det umiddelbart iagttagne er individuelt og konkret. (S. 105). Derefter skriver Ranulf: »De principielle Vanskeligheder ved en generaliserende Betragtning af Fænomenerne er altsaa nøjagtig lige store i Naturvidenskaben og i Historien, og de maa derfor ogsaa kunne tænkes overvundet paa det sidste Omraade, lige saa vel som de er blevet det paa det første«. Dette er i det mindste en uheldig Formulering. Den foregaaende Argumentation be-rettiger kun til en Paastand om, at der foreligger Vanskeligheder af samme principielle Karakter, men ikke til at hævde, at Vanskelighederne er lige store.

Som Ranulf anfører (S. 203), støder erfaringsmæssige Metoder i Socialvidenskaberne paa Modstand fra to Sider, »nemlig dels en dogmatisk Opposition, som hævder allerede at vide Besked om de Spørgsmaal, der skal undersøges, og dels en skeptisk Opposition, som bestrider Muligheden af overhovedet ad videnskabelig Vej at komme til paalidelige Resultater angaaende de paagældende Problemer«. Svaret paa den første Art Kritik maa være, at hvis man allerede besidder den paastaaede Viden, maa den kunne anvendes til at stille Prognoser, d. v. s. denne Viden maa kunne danne Basis for Forudsigelser om det faktiske Forløb. Men gaar man med hertil, akcepterer man aabenbart dermed erfaringsmæssig Prøvelse. Hævder man derimod at have Viden, samtidig med at man nægter Muligheden af at foretage Forudsigelser, maa »Viden« være brugt i anden Betydning end den sædvanlige og betegne et eller andet mystisk uden praktisk Interesse. Svaret paa den anden Art Kritik maa være en Henvi- sning til de ikke ubetydelige erfaringsmæssige Undersøgelser, som allerede er foretaget indenfor Socialvidenskaberne.

For at levendegøre og konkretisere sin Fremstilling har Ranulf fulgt den i og for sig udmærkede Fremgangsmaade at udvælge forskellige Skrifter, særlig af Sociologen Th. Geiger, Økonomen F. Zeuthen og Sprogforskeren Louis Hjelmslev, til kritisk Drøftelse. Udførelsen er imidlertid knap saa lykkelig som Ideen. Mere end med de af Forfatterne faktisk anvendte Metoder beskæftiger Ranulf sig med, hvad de paagældende selv siger om deres Metoder. Det er en ikke uinteressant Eksempelsamling, der fremkommer paa denne Maade. Men sikkert er det ikke, at Ranulf hermed naar at vise mere end Mangler ved de paagældendes erkendelsesteoretiske Fremstillinger — og det er ingenlunde utænkeligt, at en Mand er saare betydelig som praktisk Forsker indenfor sit Fag, selv om han er mindre heldig som filosofisk Forfatter.

Fremstillingen turde have faaet større pædagogisk Værdi, om Ranulf havde fremdraget en eller flere forholdsvis snævert afgrænsede socialvidenskabelige Forskningsopgaver og gennemgaaet forskellige Forskeres Løsningsforsøg. Herbert Tingstens Afhandling om Selvmordets Sociologi (Idé- kritik, 1941) kan fremhæves som et forbilledligt Eksempel paa Belysning af sociologiske Metodeproblemer ad denne Vej.

Det er vel ogsaa et Spørgsmaal, om det er klogt i et til Lærebog anvendt Værk i saa stort Omfang som sket at drøfte Arbejder af Forfattere, som man er eller mener at være uenig med. Den negative Kritik faar paa den Maade en meget stor Plads. Den positive Fremstilling af de socialvidenskabelige Metoder er i Ranulf's Bog meget spredt.

Anmelderen tillader sig qua Økonom en særlig Protest. For det første turde det have været hensigtsmæssigt at omtale den socialøkonomiske Forskning udførligere; thi netop her er man naaet forholdsvis langt i Retning af Tilfredsstillelse af de af Ranulf formulerede metodologiske Krav. For det andet forekommer det mig, at der gives et fortegnet Billede af den socialøkonomiske Forsknings Stade. Den uindviede Læser vil næppe faa Indtryk af, at der foreligger et meget stort Antal — her i Landet lettilgængelige — empiriske Undersøgelser over socialøkonomiske Problemer. Det havde været lærerigt, om Ranulf havde foretaget en udførlig Analyse af en Fremstilling af en Undersøgelse over et økonomisk Problem. — En saadan Analyse skulde særlig beskæftige sig med: 1) Karakteren af Fremstillingens enkelte Sætninger; om de omhandler Fremstillingens Sprogbrug ved at give Definitioner etc., eller om de er eller giver sig ud for at være Virkelighedsudsagn. 2) De anvendte Begrebers Art, om de er kvantitative, om de er veldefinerede og hensigtsmæssige for erfaringsmæssige Undersøgelser. 3) Om Fremstillingens Virkelighedsudsagn støtter sig paa empiriske Undersøgelser, og 4) om de anvendte Undersøgelsesmetoder kan anses for paalidelige, hvilke Fejlkilder der findes, etc.

Ranulf's Bog har en politisk Baggrund eller Bihensigt. Herom siges det i Forordet, at omend det traditionelt kræves af Videnskaben, at den skal være upartisk i politisk Henseende, bliver Forholdet et andet, »naar man staar overfor en politisk Bevægelse, som hævder at besidde en Videnskab for sig selv, inspireret af Intuition og af Raceinstinkt, og som derfor med Haan afviser alt, hvad man ellers plejer at forstaa ved videnskabelig Objektivitet. Under saadanne Omstændigheder har en Videnskabsmand i Kraft af, at han nødvendigvis i sit daglige Arbejde paa den ene eller anden Maade maa tage Stilling til Kravet om Objektivitet, tillige taget Parti for eller imod Fascismen, hvad enten han véd det eller ej, og hvad enten han vil indrømme det eller ej«. Anmelderen kan ganske tilslutte sig den Kritik, som Geiger i sit Skrift (S. 13 ff.) retter mod disse Betragtninger og de af dem hos Ranulf dragne Konsekvenser.

I Forordet til Professor Geiger's Modskrift hedder det: »Professor Ranulf har desuden haft den kollegiale loyalitet ligefrem at opfordre mig til en imødegaaelse og udtrykt sin agt i undervisningen at gøre studenterne bekendt med mit genmæle — en opfordring som jeg ikke kan sidde overhørig«. Uheldigvis er Afslutningen af Manuskriptet til »Socialvidenskabelig Metodolære« ikke udskudt saa vidt, at Geiger har haft Lejlighed til at gennemse Manuskriptet. Følgen er blevet, at en meget væsentlig Del af Geiger's Bog gaar ud paa at vise, at Ranulf's Fremstilling af Geiger's metodologiske Synspunkter og de af ham faktisk anvendte Metoder er ukorrekt, medens der kun ofres forholdsvis ringe Plads paa egentlig erkendelsesteoretisk Diskussion, hvor Uenigheden synes saare begrænset. Anmelderen er dog tilbøjelig til at mene, at der bestaar reel Uoverensstemmelse særlig m. H. t. Kausalitetsbegrebet, jfr. Geiger's besynderlige Ytring S. 47 om, at et Fænomen i *Logikkens Navn* kan være egnet til at fremkalde et andet.

Jørgen Gelting.